

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

(लैससास) नीति २०७८

दंगीशरण गाँउपालिका

गाँउपालिकाको कार्यालय

दाङ्ग

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) नीति २०७८

१. पृष्ठभूमि

नेपालमा संघीय गणतन्त्रात्मक व्यवस्था स्थापना संगै नेपालको संविधानले प्रस्तावनामा नै बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुधार्मिक, बहुसांस्कृतिक तथा भौगोलिक विविधतायुक्त विशेषतालाई आत्मसात गरी विविधता बीचको एकता, सामाजिक सांस्कृतिक ऐक्यबद्धता, सहिष्णुता र सद्भावलाई संरक्षण एवं प्रवर्द्धन गर्दै; वर्गीय, जातीय, क्षेत्रीय, भाषिक, धार्मिक, लैङ्गिक विभेद र सबै प्रकारका जातीय छुवाछूतको अन्त्य गरी आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने संकल्प गरेको छ । यसका लागि संविधानको मौलिक हक अन्तर्गत धारा १६ ले सबै व्यक्तिहरूको सम्मानपूर्वक बाच्ने हक, धारा १७ ले स्वतन्त्रताको हक, धारा १८ ले समानताको हक, ३८ ले महिलाको हक, धारा ३९ ले बालबालिकाको हक, धारा ४० मा दलितको हक, धारा ४१ मा जेष्ठ नागरिकको हक, धारा ४२ ले सामाजिक न्यायको हक र धारा ५१ (अ) मा सामाजिक न्याय र समावेशीकरण सम्बन्धी नीतिको व्यवस्थाको साथै धारा ५२ ले राज्यले गर्नुपर्ने दायित्वको व्यवस्था गरेको छ । यसका साथै राष्ट्रिय महिला आयोग, राष्ट्रिय दलित आयोग, राष्ट्रिय समावेशी आयोग, थारु आयोग, मधेशी आयोग, मुस्लिम आयोग जस्ता संवैधानिक आयोगहरूको व्यवस्था समेत गरी संविधानले समानुपातिक, समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तलाई आत्मसाथ गरेको छ । संविधानको भाग १७ मा स्थानीय कार्यपालिका, भाग १७ मा स्थानीय व्यवस्थापिका भाग १९मा स्थानीय आर्थिक कार्यप्रणाली र भाग २० मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तह बीचको अन्तर सम्बन्धको बारेमा व्यवस्था गरेको छ । सो अनुरूप स्थानीय सरकारको व्यवस्थापन गर्ने अधिकार दिईएको छ ।

संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन प्रणालीलाई स्थानीय तह देखि नै सुदृढीकरण गर्न स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, कार्यान्वयनमा ल्याईएकोछ । सोही ऐनको दफा २४ ले पालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रका विषयमा, स्थानीयस्तरमा विकासका लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिगत विषयगत क्षेत्रमा मध्यकालीन तथा दीर्घकालीन योजना बनाई लागू गर्नुपर्ने कुरालाई कानूनी दायित्वको रूपमा व्यवस्था गरेको र सोही दफाको उपदफा (२) मा योजना बनाउँदा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी अन्तरसम्बन्धित विषयलाई ध्यान दिनुपर्ने उल्लेख गरेको छ ।

संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तयार गरेको सामाजिक समावेशीकरण नीति, २०७६ ले विभेद रहित, समृद्ध र न्यायपूर्ण समाजको स्थापनाका लागि सबै वर्ग, जातजाति, लिंग तथा क्षेत्रको समान सहभागिता, अग्रसरता र निर्णय प्रक्रियामा सहभागिताको भूमिका सहित सामाजिक समावेशीकरण मार्फत सबैले आत्मसम्मान बोध हुने वातावरण निर्माण गर्न सबै तह, क्षेत्र तथा संरचनाहरूमा मूलप्रवाहीकरणको माध्यमबाट समावेशी शासन पद्धतिलाई संस्थागत गर्ने उद्देश्य लिएको छ । साथै उक्त नीतिले स्थानीय तहसम्म सामाजिक समावेशीकरण नीति कार्यान्वयन गर्न समितिको गठन गरी कार्य गर्न व्यवस्था समेत गरेको छ ।

यसैगरी पन्ध्रौं योजना (२०७६/०७७-२०८०/२०८१) र राष्ट्रिय लैङ्गिक समानता नीति, २०७७ ले योजना देखि उपलब्धिसम्म लैङ्गिक समानता र समावेशी विषयलाई आन्तरिकीकरण गर्न सबै तहहरूमा कार्य गर्न निर्देशित साथै व्यवस्था गरेकोछ । यी कार्यहरू गर्न दंगीशरण गाउँपालिकाले लैङ्गिकमैत्री र समावेशी पालिका बनाउने परिकल्पना अनुरूप आफ्ना नागरिकको विकासका लागि २०७३ देखि “हामी सबैको प्रण: समृद्ध दंगीशरण” भन्ने मुल लक्ष्य निर्धारण गरी नागरिकका बृहत्तर हित प्रवर्द्धनगर्दै सामाजिक न्याय सहितको विकास कार्यहरू गर्दै आएकोछ । गाउँपालिका भित्र रहेका सबैमानव सम्प्रदायको समुचित विकास गर्न विशेषतः समाजका जोखिमपूर्ण अवस्थाका नागरिकको उन्नति गर्न संविधानका अधिकारको अधिकतम

उपयोग गर्न विभिन्न नीति निर्माण गर्ने त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने र विकासको आवाधिक समिक्षा गर्दै कमजोरीलाई इतिहाँसका पानामा सिमित गरी सम्मुनत समाजको हरपक्षलाई संस्थागत व्यवस्था सहित दिगो विकासको लक्ष्य हाँसिल गर्न प्रयत्नशिल छ । दंगीशरणमा भौतिक विकाससँगै सन्तुलित र सामाजिक न्यायका लागि समावेशीकरण सहितको अपेक्षित विकासका लागि यस पालिकावाट गठन तथा सञ्चालन हुने समिति, संरचना र क्रियाकलापहरुलाई लैससास मुलप्रवाहीकरणको माध्यमवाट लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण पद्धतीलाई संस्थागत गर्न आवश्यक देखीएकोले “दंगीशरण गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति, २०७७ ” तयार गरिएको छ ।

२. विगतका ब्यबस्था,प्रयासहरु:

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ३ को दफा ११ मा उल्लेख गरिए बमोजिम गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार अर्न्तगत विभिन्न बुँदाहरुहरुले जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र अशक्तहरु सहित सुकुम्बासी व्यवस्थापन गर्न लक्षित समूह सम्बन्धी स्थानीय योजना, कार्यक्रम, स्रोत परिचालन र व्यवस्थापन, सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी स्थानीय तथ्याङ्क, सूचना व्यवस्थापन, गरिब घरपरिवार पहिचान सम्बन्धी स्थानीय सर्वेक्षण, सूचना व्यवस्थापन र नियमन गर्ने कुराहरु उल्लेख गरिएको छ ।

त्यस्तै उक्त ऐनको दफा १२ मा उल्लेख गरिए बमोजिम वडा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार अर्न्तगत स्थानीय तहको योजना तर्जुमा गर्दा सहभागितामूलक योजना तर्जुमा प्रणाली अनुसार बस्ती वा टोलस्तरबाट योजना तर्जुमा प्रक्रिया अवलम्बन गरी बस्ती तथा टोलस्तरीय योजनाको माग संकलन, प्राथमिकीकरण तथा छनौट गर्ने कुरालाई जोड दिएको छ । वडाभित्रका विकास कार्यहरु कार्यान्वयन गर्दा उक्त वडा भित्र आर्थिक तथा सामाजिक रुपले पछि परेका वा पारिएका महिला, बालबालिका, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, जेष्ठ नागरिक, अल्पसङ्ख्यक, सीमान्तकृत समुदायको अभिलेख राखी सामाजिक र आर्थिक उत्थान सम्बन्धी काम गर्ने कुरालाई समेत स्पष्ट रुपमा औँल्याइएको छ । त्यस्तै उक्त ऐनले वडाभित्र बालविवाह, बह-विवाह, लैङ्गिक हिंसा, छुवाछुत, दहेज तथा दाइजो, हलिया, प्रथा, छाउपडी, कमलरी प्रथा, बालश्रम, मानव बेचबिखन जस्ता सामाजिक कुरीति र अन्धविश्वासको अन्त्य गर्ने गराउने दायित्व समेत सुम्पेको छ ।

३. वर्तमान स्थिती:

दंगीशरण गाउँपालिकामा जम्मा ५३११ घरधुरीमा विभिन्न जातिगत सम्प्रदायका २६२१९ जना मानिसहरुको बसोबास रहेको छ । जसमा महिला १२८४७ र पुरुष १३३७२ जना रहेको पाइन्छ । मतदाता संख्याको विवरण हेर्दा महिला र पुरुष मतदाताहरु लगभग उस्तै रहेको देखिन्छ । महिला ६८३४ अर्थात ४९.८० प्रतिशत रहेको देखिन्छ भने पुरुष ६८८९ अर्थात ५०.२० प्रतिशत रहेको पाइन्छ । यसरी हेर्दा महिलाहरु पुरुष मतदाताहरु भन्दा ५५ जना मात्र कम रहेको र तेस्रो लिङ्गी मतदाता नरहेको देखिन्छ । यस पालिकामा धर्म अनुसार हेर्ने हो भने कुल जनसंख्याको ९९.११ प्रतिशत हिन्दु धर्मलम्बीहरु रहेको पाइन्छ । दंगीशरण गाउँपालिकामा महिला (६६३) घरमुली १२.४८ प्रतिशत रहेको पाइन्छ भने पुरुष (४६४८) घरमुली ८७.५२ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । सामाजिक, सास्कृतिक रुपमा संस्कृती, कला, भाषा तथा साहित्यमा थारु समुदायको र ब्राम्हण, क्षेत्रीहरुको बाहुल्याता देखिन्छ । यस पालिकामा अभैपनि थारु समुदायको जनघनत्व

बढी रहेको छ र यस समुदायमा मतवाँ अर्थात थारु समुदायको अगुवा, मुखिया, बड्घर प्रथा हालसम्म पनि कायम छ। जनसंख्याक विवरणको आधारमा १०४.०९ लैगिंक अनुपात रहेको छ। उमेरको आधारमा जनसंख्या विवरण २०-२४ वर्ष उमेर समुहमा महिलाको संख्या अन्य उमेर समुह भन्दा धेरै देखिएको छ। यस उमेर समुहमा जम्मा १४४८ जना महिला रहेको देखिन्छ। पेशाको आधारमा यस पालिकामा महिलाहरु घरायासी काममै व्यस्त रहेको जुन कुल जनसंख्याको २२.३९ प्रतिशत हो र मुख्य पेशाको रुपमा कृषि तथा पशुपालनमा २०.३२ प्रतिशत रहेको पाइन्छ। उमेह समुह अनुसार आर्थिक रुपले सक्रिय २१ घेखि ४० वर्षका महिला र पुरुषहरु नै रहेकोछ। घरपरिवार सर्वेक्षण २०७७ अनुसार अपाङ्गता भएको जनसंख्या जम्मा ३४० रहेको छ। यो कुल जनसंख्याको १०.३० प्रतिशत हो। जसमा १४१ जना महिला (कुल महिलाको २.६५ प्रतिशत) र १९९ जना पुरुष (कुल पुरुषको १.४९ प्रतिशत) रहेका छन्।

यस पालिकामा बसोवास गरिरहेका मानिसका आर्थिक, सामाजिक, राजनितिक, सांस्कृतिक क्षेत्रका विशेषतामा समेत विविधता छ भने राज्यका सबै अङ्ग र मानविय विकासका अवसरमा समेत न्यायिक अर्थपुण सहभागीता र प्रतिफलको समन्यायिक वितरण हुन नसकेको अवस्था तथ्याङ्कहरुबाट पुष्टि हुन सकेको छैन। स्वभाविक रुपमा नेपाल बहुभाषिक, बहुजातीय, बहुसांस्कृतिक, बहुधार्मिक तथा भौगोलिक विविधतायुक्त विषेशताको समाजसँग दंगीशरण गाउँपालिकाको समाजको चरित्र पनि मिलेको पाईन्छ। समाजमा कयौँ मौलिक प्रथा, परम्परा भित्र असल अभ्यास छन् भने कयौँ अन्धविश्वास, कुरितीहरु समेत आधुनिक समाजको विकासका चुनौतिका रुपमा रहेका छन्। समाजका असल सांस्कृतिक परम्पराहरुलाई निरन्तरता दिदै, संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्दै असल समाजको समृद्ध यात्रा तय गर्न गाउँपालिकाले स्पष्ट नीति तथा रणनीति र कार्यनीतिको तर्जुमा गरी कार्यान्वयनको स्पष्ट लक्ष्य हाँसिल गर्ने कुरामा सबै सरोकारवालाहरुको दृढ विश्वास छ।

४. लैससास सम्बन्धमा प्रमुख रुपमा देखिएका समस्या, चुनौति र अवसरहरु

क) यस पालिकाका समस्याहरु यस प्रकार छन् :

- लैससास सम्बन्धि नीतीहरु संघीय र प्रादेशिक सरकारमा व्यवस्था भएतापनि स्थानीय सरकारमा तर्जुमा नभएको,
- स्थानीय सरकारको स्रोत र सेवामा लक्षित समुदायको पहुँचमा कमी,
- वार्षिक योजना तथा कार्यक्रममा सामाजिक समावेशीकरणका विषय पर्याप्त रुपमा नसमेटिएको,
- लक्षित वर्गहरुलाई लक्षित गरेर बनाएको योजना तथा कार्यक्रमको समय सापेक्ष प्रभावकारी कार्यान्वयन र लक्षित वर्ग पहिचान गर्न कठिनाई रहेको,
- गाउँपालिकाको विशिष्टीकृत तथ्याङ्क अद्यावधिक नहुनु,
- लक्षित वर्गको (विपन्न, जोखिममा परेका तथा सिमान्तकृत मध्येमा पनि महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका आदी व्यक्तिहरु) एकिन तथ्यांक नहुनु,
- स्थानीय स्तरमा सिमान्तकृत समुदायकलाई मुलप्रवाहीकरण गर्नका लागी छुट्टै नीति तथा पर्याप्त कार्यक्रमको अभाव,

- योजना कार्यान्वयनमा प्रभावकारी सुचकमा आधारित अनुगमन तथा मुल्यांकन प्रणालीलाई प्रविधिमैत्री गराउन नसकेको,

ख) यस पालिकाका चुनौतीहरु यस प्रकार छन :

- सेवा प्रदायकहरु र निर्णय प्रकृत्यामा संलग्न हुने व्यक्तिहरुमा सामाजिक सुरक्षा तथा संवेदनशिलता प्रतिको सचेतना कमी हुनु र प्राथमिकतामा नपर्नु,
- नीति तथा कार्यक्रमलाई सामाजिक न्यायको सशक्त माध्यम बनाउन नसक्नु,
- ठोस नीति तथा मापदण्डको अभाव,
- कार्यक्रमहरु बीच समन्वय र सामजस्यता नहुनु,
- सेवा प्रदायकहरुमा जवाफदेहिता साथै सेवा र विकासमा उत्तरदायित्वको कमी,
- लैङ्गिक विभेद, बालविवाह, हिंसा, सामाजिक कुरिति र कुप्रथा यथावत हुनु,
- गाउँपालिकाले सम्पादन गर्ने कृयाकलापमा लैससासको अवस्था बारेमा विश्लेषण नहुनु, लाभान्वित वर्गको बारेमा विश्लेषण गर्ने कार्य नहुनु र कार्यान्वयन गरेका कार्यहरुको प्रभावकारिता र मुल्यांकन नहुनु,
- विभिन्न सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने अभ्यासको कमी,
- शासन तहमा सबै सम्प्रदायको समान सहभागीता नहुनु,
- समतामुलक स्रोतको बाँडफाँडमा ध्यान दिन नसक्नु,

ग) अवसरहरु :

- अनुगमन तथा मुल्यांकनका लागी उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा अनुगमन समितीको व्यवस्था ।
- स्थानिय सरकार अर्न्तगत सामाजिक विकास समिती, सामाजिक विकास शाखा, महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण इकाईको व्यवस्था ।
- लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) सम्बन्धि वार्षिक निति तथा बजेट तर्जुमा कार्यान्वयन र अनुगमन, मुल्यांकनको व्यवस्था ।
- लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) नीति निर्माण गर्ने क्रममा स्थानिय स्तरमा रहेका पछाडि परेका वा पछाडि पारिएका वर्गहरुको आवाज समेटिने र उनीहरुको समस्या पहिचान गरी सम्बोधन गर्नमा थप टेवा पुग्नेछ ।
- लैससास नीति मार्फत गाँउपालिकालाई जनताप्रति उत्तरदायी र जवाफदेहि बन्न सहयोग हुनेछ ।
- लैससास मैत्री गाँउपालिका बनाउनमा थप सहयोग पुग्नेछ ।
- लैससास नीति बनाई सकेपछि विभिन्न किसिमका अवसरहरुको पहिचान भई सहयोगी सरोकारवालाहरु पहिचान, समन्वय र सहकार्य हुनेछ ।

- लैससास नीति द्वारा समाजमा भए गरेका सामाजिक विभेद, लैङ्गिक हिंसालाई न्यून गरी समाजमा सामाजस्यता कायम गर्न सहयोग पुग्ने विश्वास लिएको छ ।

५. लैससास नीतिको आवश्यकता तथा महत्व:

- लैससासको अवधारणलाई शासन तथा नीतिगत तहमा प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गर्दै आवश्यक क्रियाकलापको सञ्चालन गर्न,
- पालिकाको योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई लैससासमैत्री बनाउन ।
- गाउँपालिकाको सबै स्रोतहरूमा आवश्यकता अनुसार लैससास उत्तरदायी बनाउन ।
- गाउँपालिकाका नीति तथा कानूनहरू लैससास मैत्री बनाई सबै योजना तथा व्यवस्थाहरूमा मुलप्रवाहीकरण गर्न ।
- गाउँपालिकामा सामाजिक न्यायको प्रतिफल लक्षित समुह सम्म पुऱ्याउन मार्गनिर्देशन गर्न ।
- राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरूलाई स्थानियकरण गरी दिगो विकासका लक्ष्य प्राप्त गर्न ।
- लक्षित समुहको अधिकार तथा कर्तव्यहरूलाई नीतिगत सम्बोधन गरी विकासको प्रतिफल लक्षित समुह सम्म पुऱ्याउन ।
- संघात्मक व्यवस्था बमोजिम कानुनी राज्यको कर्तव्यलाई पूर्णरूपमा पालना गर्न ।
- गाउँपालिका अन्तर्गतका हरेक तह र इकाईहरूमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी हिसाबले सामानुपातिक सहभागीता सुनिश्चित गर्न,
- पालिकाको क्षेत्रमा मानविय तथा संस्थागत क्षमता सुदृढिकरण गर्न ।
- लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक न्यायमा आधारित समृद्ध समाज निर्माण गर्न ।
- गाउँपालिकामा विद्मान लैङ्गिक असमानता र सामाजिक विभेदहरूलाई निराकरण गर्न ।
- एकात्मक राजनीतिक व्यवस्थाले सिर्जना गरेका सबै प्रकारका सामाजिक, आर्थिक, भाषिक, धार्मिक तथा अन्य विभेदहरूको अन्त्य गरी मौलिक समाजको विविधतालाई संरक्षण गर्न ।
- सबै प्रकारका मानवीय विकासका अवसरहरूलाई सामानुपातिक रूपमा वितरण गर्ने, संस्थागत तथा सामाजिक संरचनाहरूको निर्माण गर्न ।
- समाजमा रहेको असमान शक्ति सम्बन्धको अन्त्य गरी समानता र न्यायपूर्ण सम्बन्धहरूको विकास गर्न ।

६. दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्य:

६.१ दीर्घकालीन सोच:

“हामी सबैको प्रणः समृद्ध दंगीशरण” भन्ने दीर्घकालिन सोचका साथ लैङ्गिक, जातीय, वर्गीय, क्षेत्रीय, धार्मिक, उमेर र फरक क्षमताको आधारमा हुने सबै प्रकारका भेदभावको अन्त्य गरी समानतामूलक समावेशी र मर्यादित गाउँपालिकाको निर्माण गर्ने ।

६.२. दीर्घकालीन लक्ष्य:

सामाजिक न्याय सहितको समतामुलक समाजको निर्माण गर्ने ।

६.३ उद्देश्यहरु:

क) नीति, योजना, कार्यक्रम र बजेट लैससासमैत्री बनाउने ।

ख) सरकारी तथा सामाजिक संरचनाहरु समावेशी बनाउने ।

ग) महिला, दलित, पिछडिएका आदी वर्गहरुमा ज्ञान, सिप क्षमता अभिवृद्धि गरी आर्थिक सशक्तिकरण तथा नेतृत्व विकास गर्ने ।

घ) महिला, दलित र पिछडिएका आदी वर्गहरुलाई सामाजिक र आर्थिक रुपमा सशक्त बनाउने ।

ङ) विभेदकारी सामाजिक मूल्य, मान्यता र प्रचलनहरुलाई रुपान्तरण गरी सामाजिक न्याय सहितको समतामुलक समाजको निर्माण गर्ने ।

७. नीतिहरु:

१. नीति, कानुन, मापदण्ड, योजनाहरुको पुनरावलोकन, संशोधन तथा तर्जुमा गर्ने,

२. कार्यक्रम तथा बजेट लैङ्गिक उत्तरदायी तथा समावेशी बनाउने,

३. विकासका मुल विषयहरुमा आवश्यकताको आधारमा सूचनाको पहुँच र अर्थपूर्ण सहभागीतालाई सुनिश्चित गर्ने,

४. लक्षित वर्गलाई सार्वजनिक स्रोत, साधन र लाभको उपयोगमा पहुँच र नियन्त्रण सुनिश्चितता गर्ने,

५. सामाजिक समावेशिकरण सम्बन्धि नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सम्बद्ध सरोकारवालाहरुको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने,

६. सामाजिक सद्भाव सुमधुर बनाउन विद्यमान सबै प्रकारका भेदभावजन्य प्रचलन र व्यवहार अन्त्य गर्ने,

८. रणनीति तथा कार्यनीतिहरु:

८.१. नीति १: नीति, कानुन, मापदण्ड, योजनाहरुको पुनरावलोकन संशोधन तथा तर्जुमा गर्ने ।

रणनीति

- दंगीशरण गाँउपालिकामा हाल सम्म तर्जुमा भएका नीति, कानुन, मापदण्ड, योजनाहरूको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको सिद्धान्त बमोजिम पुनरावलोकन, संशोधन तथा तर्जुमा गर्ने,
- सबै तह र कार्य क्षेत्रहरू लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण र उत्तरदायी गर्न संस्थागत संरचनाहरू विकास र विस्तार गर्ने,
- निर्माण हुने नीति, कानुन, मापदण्ड, योजनाहरूको मस्यौदा तयार गर्दा सरोकारवालाहरूको प्रतिनिधित्वलाई सुनिश्चित गरी उनीहरूको सरोकारका विषयबस्तुलाई सम्बोधन गर्ने,
- निर्माण भएका कानुन, मापदण्ड, योजनाहरूको सम्बोधन गरेका विषयबस्तुहरू सबै तहहरूमा उपयोग गर्ने वातावरणको सिर्जना गर्ने,

कार्यनीति

- दंगीशरण गाँउपालिकामा निर्माण भएका नीतिहरूलाई लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवधारण बमोजिम पुनरावलोकन तथा संशोधन गरी कार्यान्वयन गरीनेछ,
- लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण संस्थागत गर्न आवश्यक कानुन एवं कार्यविधिको तर्जुमा गरीनेछ,
- गाँउपालिकामा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण ईकाई वा शाखालाई उत्तरदायि बनाइनेछ ।
- यस गाँउपालिकामा गठन हुने सबै प्रकारका समुह, समिति तथा अन्य संस्थाहरूमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सिद्धान्त बमोजिम पदाधिकारीहरूमा समानुपातिक प्रतिनिधित्वको सुनिश्चितता गरीनेछ,
- लैससास प्रवर्द्धन गर्न सबै तह र क्षेत्रमा दिर्घकालिन तथा अल्पकालिन योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन र मूल्याङ्कन गरीनेछ,
- नीती र योजना निर्माणको चरणमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बेदनशिल पद्धती र कार्यप्रणालीको अवलम्बन गर्न सरोकारवालाहरूको प्रतिनिधित्वलाई सुनिश्चित गरी उनीहरूको सरोकारका विषयबस्तुलाई सम्बोधन गरीनेछ,
- लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको प्रवर्द्धनका लागि सामाजिक समावेशीकरण सहितको संगठन प्रवर्द्धनका लागि विकास साभेदार, सहकारी, गैर सरकारी तथा निजी क्षेत्रसँग समन्वय र सहकार्य साथै परिचालन गरीनेछ,
- निर्माण भएका नीतिहरूले सम्बोधन गरेका विषयबस्तुहरू कार्यान्वयन गर्न र गराउन सबै तहहरूलाई उपयोग गर्न अनुकूल वातावरण तयार गरीनेछ,
- नीतिहरूमा भएको व्यवस्थाहरूको आवधिक छलफल गर्ने, उत्तरदायि संरचनाहरूको निर्माण गरी नीतिगत सुशासनको सुनिश्चित गरीनेछ,
- तथ्य र परिणाममा आधारित नीतिबाट प्राप्त परिणामहरूलाई अभिलेखिकरण गरीनेछ,

८.२. नीति २: कार्यक्रम तथा बजेट लैङ्गिक उत्तरदायी तथा समावेशी बनाउने,

रणनीति

- दंगीशरण गाउँपालिकाको योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण प्रति उत्तरदायी बनाउने,
- दंगीशरण गाउँपालिका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण दृष्टिकोणबाट लक्षित समुदायप्रति जवाफदेहिता सुनिश्चितता गर्ने,
- दंगीशरण गाउँपालिकाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण प्रति उत्तरदायी बनाउने,

कार्यनीति

- दंगीशरण गाउँपालिकाको खण्डित तथ्याङ्कको व्यवस्था, समय अनुसार अद्यावधिक र योजना तर्जुमा साथै समिक्षा गर्न प्रयोग गरीनेछ,
- दंगीशरण गाउँपालिकाको योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण उत्तरदायी प्रणालीलाई प्रयोगमा ल्याईनेछ,
- महिला, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु, जेष्ठ नागरीक, बालबालिका, लगायत बञ्चितकरणमा परेका विपन्न वर्ग र समुदायको आवश्यकताको पहिचान गरी उनीहरुको उत्थान तथा सशक्तिकरणका लागि विशेष कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्नेछ,
- कार्यक्रमको प्रभावकारिता मापनको लागि सार्वजनिक सुनुवाई (Public Audit) गरीनेछ र सार्वजनिक सुनुवाई गर्दा लक्षित समुदाय को उपस्थिति र लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका सवाललाई उचित रुपमा सम्बोधन गरीनेछ,
- दंगीशरण गाउँपालिकामा रहेका लक्षित समुदायको गुनासो सुन्नका लागि गुनासो सुन्ने संयन्त्रको निर्माण गरी कार्यान्वयन गरीनेछ,
- दंगीशरण गाउँपालिकाको बजेट तथा कार्यक्रमलाई वार्षिक रुपमा लैससासको दृष्टिकोणबाट लेखाजोखा/परीक्षण गरी कमजोर पक्षहरुको सुधारको लागि लैससास मूलप्रवाहीकरण कार्य योजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ,
- दंगीशरण गाउँपालिकाको मूल्याङ्कन प्रणाली र सूचकलाई परिमार्जित गरी प्रतिवेदनमा खण्डित सूचना समावेश गर्ने व्यवस्था गरिनेछ,

- दंगीशरण गाउँपालिकामा हुने कार्यक्रमहरूको समिक्षा गर्दा खण्डित सूचना उपयोग गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।

८.३. नीति ३: विकासका मुल विषयहरूमा आवश्यकताको आधारमा सूचनाको पहुँच र अर्थपूर्ण सहभागीतालाई सुनिश्चित गर्ने,

रणनीति

- योजना तर्जुमा र विकासका कार्यक्रमको कार्यान्वयनमा लक्षित वर्गको सहभागिता सुनिश्चित गरी कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने,
- योजना तर्जुमाको प्रक्रियामा लक्षित समुदायको क्षमता अभिवृद्धि गरि अर्थपूर्ण सहभागिताको सुनिश्चितता गर्ने,

कार्यनीति

- दंगीशरण गाउँपालिकाको योजना प्रक्रिया लगायत अवसर तथा लाभ वितरणमा लक्षित वर्गको प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गरी नीति तथा कार्यक्रम तयार गरीनेछ,
- वडा तथा बस्तीस्तरमा गरीने योजना तर्जुमा सम्बन्धि छलफल तथा निर्णयहरू र कार्यक्रम कार्यान्वयन एवं अनुगमन प्रक्रियामा समेत महिला, दलित, जेष्ठ नागरीक, अपाङ्ग लगायत बञ्चित वर्गहरूको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरीनेछ,
- दंगीशरण गाउँपालिकामा लैससास सम्बन्धि एकिकृत सूचना व्यवस्थापन प्रणाली विकास गरी यस क्षेत्रसंग सम्बन्धित सूचनाहरू लक्षित वर्ग सम्म आदान प्रदान गरीनेछ,
- दंगीशरण गाउँपालिकाको सेवा र विकासका कार्यक्रमको सूचना सम्प्रेषण गर्दा लक्षित समुदायहरूको मातृ भाषा समेतमा सम्प्रेषण गरिनेछ,
- महिला, बालबालिका, अपाङ्ग, जेष्ठ नागरिक, दलित लगायतका बञ्चित वर्गको पहुँच बृद्धि गर्न र उनीहरूको आवाज गाउँपालिका सम्म पुऱ्याउन उनीहरूको संञ्जाल निर्माण गरी परिचालन गरीनेछ,

८.४. नीति ४: लक्षित वर्गलाई सार्वजनिक स्रोत, साधन र लाभको उपयोगमा पहुँच र नियन्त्रण सुनिश्चितता गर्ने,

रणनीति

- दंगीशरण गाउँपालिकामा लैससास केन्द्रित स्रोत साधन कार्यविधि र मापदण्डहरूको आधारमा वितरण गर्ने,

- लैससासको प्रवर्द्धनका लागी नागरिक समाज, अधिकारमुखि संघ सस्थाहरु संग समन्वय र सहकार्य गर्ने,

कार्यनीति

- दंगीशरण गाउँपालिकाबाट सन्चालित योजना तथा कार्यक्रमहरुमा लक्षित समुदायको (महिला, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु, सिमान्तकृत तथा पछाडी पारिएका वर्ग र समुदायका व्यक्तिहरु) सहभागिता र समानुपातिक लाभको सुनिश्चितताको लागि कार्यविधि र मापदण्डका आधारमा कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ,
- आयोजनाको अनुगमनमा लैससासको दृष्टिकोणबाट अनुगमन तथा मुल्यांकन गरिनेछ,
- गाउँपालिकाबाट सन्चालन गर्ने सेवा, सुविधा, कार्यक्रमको प्रभावकारीता लैससासको दृष्टिकोणबाट पुनरावलोकन तथा समीक्षा गरिनेछ,
- गाउँपालिकाबाट संचालित कार्यक्रम वा प्रवाह हुने सेवा, सुविधा र कार्यक्रमको लक्षित समुदायहरुको सहभागितामा प्राथमिकिकरणमा रहेको क्षेत्रमा अल्पकालिन तथा दिर्घकालिनरूपमा हासिल गर्न सक्ने गरी सुचांकहरुको सूची तयार गरी निरन्तर अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गरिनेछ,
- सरोकारवाला र अधिकारावादि संसंस्थाहरुको तथ्याङ्क राख्ने र अद्यावधिक गरिने,
- सो संस्थाहरुलाई लक्षित वर्ग सम्म कार्यक्रम पुऱ्याउन (सूचनाको पहुँच बढाउन, क्षमता अधिवृद्धि गर्न, श्रोत साधानको वितरण तथा लाभको सुनिश्चितता गर्न) समन्वय र सहकार्य गरिने,
- सो संस्थाहरुलाई आवश्यकता अनुसार क्षमता अधिवृद्धि गरि समन्वय र सहकार्यमा प्रभावकारिता ल्याइने ।

८.५. नीति ५: सामाजिक समावेशिकरण सम्बन्धि नीती तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सम्बद्ध सरोकारवालाहरुको संस्थागत क्षमता अधिवृद्धि गर्ने ।

रणनीति

- गाउँपालिकामा लैससास सम्बन्धी क्षमता अधिवृद्धि गरिने,

- गाउँपालिकाको समिति तथा वडागत संरचनाहरूमा कार्य जिम्मेवारीमा नै क्षमता विकासको व्यवस्था गरिने ।

कार्यनीति

- लैससासलाई आन्तरिकीकरण गर्न गाउँपालिकाका प्रत्येक शाखा तथा सरोकारवालाहरूको क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमको योजना तर्जुमा गरी र कार्यान्वयन गरिने,
- गाउँपालिकाको वार्षिक कार्यक्रम तथा सेवा प्रवाहलाई सामाजिक समावेशीकरण मैत्री बनाउन सबै शाखा तथा जनशक्तिको विच समन्वय र सहकार्य गरिने,
- गाउँपालिका भित्र भएका कार्यक्रमको समावेशी सिद्धान्त अनुकूल भए नभएको समिक्षा गर्न आर्थिक वर्षको समाप्ती पछि प्रगति समिक्षा आयोजना गरिने,
- असल अभ्यासको अनुभव आदान प्रदान गर्ने र उत्कृष्टलाई पुरस्कृत गरिने,

८.६. नीति ६: सामाजिक सद्भाव सुमधुर बनाउन विद्यमान सबै प्रकारका सामाजिक भेदभाव जन्य प्रचलन र व्यवहार अन्त्य गर्ने

रणनीति

- सबै प्रकारका सामाजिक भेदभाव जन्य प्रचलन र व्यवहारको अन्त गर्न शुन्य सहनशीलताको रणनीति अवलम्बन गर्ने,
- लैङ्गिक हिंसा र घरेलु हिंसा अन्त गर्न विभिन्न रणनीतिहरू अवलम्बन गर्ने ।

कार्यनीति

- सबै भेदभावजन्य कानूनहरूलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याइने,
- गाउँपालिकामा लैङ्गिक समानता र भेदभाव रहित व्यवहारको लागि शुन्य सहनशीलताको कार्यनीतिलाई व्यवहारमा रुपान्तरण गरीने,
- सशक्तिकरण र परम्परागत सकारात्मक मुल्य मान्यता दिने किसिमको बजेट तथा कार्यक्रम छनोटमा ध्यान दिइने,
- लैङ्गिक हिंसा, घरेलुहिंसा, अन्धविश्वास, छुवाछुत, कुरिति, लगायतका गलत परम्परागत हानिकारक सामाजिक मुल्य, मान्यता र व्यवहारका विषयमा लक्षित वर्ग जनप्रतिनिधि, स्थानीय संघ सस्था लाई अभिमुखीकरण गरिने,
- विभिन्न सञ्चार माध्यमबाट लैङ्गिक हिंसा, घरेलुहिंसा, अन्धविश्वास, छुवाछुत, सामाजिक कुरिति उन्मूलन गर्न सचेतनामुलक सन्देश तथा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने,

- लैङ्गिक हिंसा अन्त गर्न बनेका विद्यमान कानुन र व्यवस्थाहरु वारे प्रचार प्रसार तथा सचेतीकरण गरिने,
- गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका माध्यमिक विद्यालयका सामाजिक विषयका शिक्षकहरुलाई लैङ्गिक हिंसा र सामाजिक भेदभाव र लैससास विषयमा अभिमुखीकरण गरिने,
- स्थानीय तहमा गठन हुने वालक्लब, महिला समुह, सहकारी, किशोरकिशोरी समुहलाई लैङ्गिक हिंसा, सामाजिक भेदभाव र लैससास सम्बन्धी अभिमुखीकरण,
- विशेष गरी हिंसामा पर्न सक्ने समुह महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा आर्थिक रुपमा विपन्न वर्ग तथा समुदायका लागि सिपमुलक, आयमुलक, उद्यमशिलता जस्ता आर्थिकोपार्जन र जिवनउपयोगी कार्यक्रमहरुको सञ्चालन,
- लिङ्गमा आधारित हिंसा र भेदभावपूर्ण व्यवहार विरुद्धका हरेक क्रियाकलाप तथा कार्यक्रमहरुमा किशोर तथा पुरुषहरुको (Men Engagé) अर्थपूर्ण सहभागिता,
- जोखिम र पारिवारीक बहिष्करणमा परेका व्यक्तिको संरक्षणका लागी स्थानिय स्तरमा संरक्षण गृहको स्थापना र सञ्चालन,

९. नीतिको कार्यान्वयनमा आउन सक्ने संभावित जोखिम तथा सो जोखिम न्युनिकरणका उपायहरु

उल्लेखित नीति, रणनीति र कार्यनीतिहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयनको क्रममा आउन सक्ने सम्भाव्य जोखिम तथा चुनौती र जोखिमको निराकरणका लागि देहाय बमोजिमका उपायहरुको अबलम्बन गरिने छ ।

क्र.स.	संभावित जोखिम	जोखिम न्युनिकरणका उपायहरु	कैफियत
१	लैससासको विषय वारेमा समान बुझाईको अभाव हुनु तथा स्थानिय तहको प्राथमितामा नपर्नु ।	सहभागितात्मक छलफलबाट समान बुझाई बनाउने, र लैससासको महत्वको बारेमा छलफलको माध्यमबाट प्राथमितामा राख्ने ।	
२	गाउँपालिकाका सेवा र विकासका कार्यहरु लैससास उत्तरदायी भई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन नहुनु	पालिका स्तरको निर्देशक समितिलाई उत्तरदायी बनाई, सेवा प्रवाह तथा कार्यान्वयन गर्ने निकायलाई उत्तरदायी बनाउन गाँउ, टोल स्तरमा समितीहरु गठन गर्ने र लैससास नीतिबारे जानकारी गराउने ।	

३	वडास्तरबाट नै लैससाससँग सम्बन्धित योजना तथा कार्यक्रमहरू वस्तुगत रूपमा छनौटमा नहुनु,	योजना छनौट मार्गदर्शन अनुसार कार्यक्रम तथा योजना छनौट गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।	
४	लैससास नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि आर्थिक स्रोतको अभाव,	योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा आवश्यकताका आधारमा लैससाससँग सम्बन्धित बजेटको व्यवस्था गर्ने ।	
५	बञ्चीतीकरणमा परेका वर्ग तथा समुदायको आर्थिक सशक्तिकरण नहुनु ।	कार्यक्रम तथा बजेटमै लक्षित समुह वा समुदायका लागि कार्यक्रम छनौट गरी कार्यान्वयन गर्ने ।	
६.	खण्डित तथा तथ्याङ्क तथा सूचांकहरूको आधारमा योजना कार्यक्रमहरू तयार नहुनु ।	योजना तर्जुमा तथा अनुगमन पद्धतीलाई आवश्यकता र तथ्याङ्कमा आधारित बनाउने ।	

१०. लैससास नीतिका अपेक्षित उपलब्धिहरू:

१. लैससास नीति बारे सबैको बुझाईमा एकरूपता हुनेछ र गाउँपालिकाको नीति, कानुन, मापदण्ड, योजनाहरूको लैससास उत्तरदायी बनाई लक्षित वर्गमा समानुपातिक लाभ वितरणको हुनेछ ।
२. गाउँपालिकामा सहभागितात्मक प्रणालीबाट लैङ्गिक उत्तरदायी तथा समावेशी कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा भई कार्यान्वयन हुने ।
३. गाउँपालिकाका आवश्यक सेवा र विकास कार्यक्रमका सूचनाहरूको पहुँच लक्षित वर्ग सम्म पुग्ने छ र उनीहरूको अर्थपूर्ण सहभागीता बृद्धि हुदै जाने ।
४. गाउँपालिकाका लक्षित वर्गहरूको सहभागिता विकास कार्यक्रममा भई उनीहरूले सार्वजनिक स्रोत, साधन र लाभमा पहुँच तथा निर्णय प्रकृत्यामा सहभागिता बृद्धि हुने ।
५. गाउँपालिकाका सेवाप्रवाह र कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सम्बद्ध सरोकारवालाहरूको लैससास सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि भई गाउँपालिकाको सबै कार्यमा लैससासमैत्री हुने ।
६. गाउँपालिकामा सबै प्रकारका भेदभावजन्य प्रचलन र व्यवहार कम भई सामाजिक सद्भाव र सुमधुर वातावरण बन्ने छ ।

११. लैससास नीति कार्यान्वयनको लागि कार्ययोजना:

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलापहरु	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय तथा सरोकारवालाहरु	आर्थिक परिचालन स्रोतको	समय सीमा
१	सबै तह र कार्य क्षेत्रहरु लैससास उत्तरदायी गर्न संस्थागत संरचनाहरु विकास र विस्तार गर्ने,	दंगीशरण गा.पा.	महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण र विषय विज्ञहरु	गाँउपालिकाको वार्षिक बजेट तथा गाँउ सभा, विकास साभेदार,	निति तथा कार्यक्रम स्वीकृत भएको १ वर्ष भित्र ।
२	नीति, कानून, मापदण्ड, योजनाहरुको पुनरावलोकन, संशोधन तथा तर्जुमा गर्ने,	दंगीशरण गा.पा.	गाँउ सभा, गाँउ कार्यपालिका र महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण ईकाई र विषय विज्ञहरु	संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारबाट विनियोजित वार्षिक बजेट, विकास साभेदार,	आवश्यकता अनुसार निरन्तर
३	लैससासको प्रवर्द्धनका लागि विकास साभेदार, सहकारी, गैर सरकारी तथा निजी क्षेत्रसँग समन्वय र सहकार्य साथै परिचालन	दंगीशरण गा.पा.	सामाजिक विकास शाखा, महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण ईकाई र मानव अधिकार सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा काम गर्ने अन्य संघ संस्थाहरु,	संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारबाट विनियोजित वार्षिक बजेट, विकास साभेदार,	निति तथा कार्यक्रम स्वीकृत भए पश्चात निरन्तर ।
४	गाउँपालिकाको खण्डित तथ्याङ्कको व्यवस्था र योजना तर्जुमा साथै समिक्षा गर्न प्रयोग गर्ने	दंगीशरण गा.पा.	सामाजिक विकास शाखा, योजना शाखा, मानव अधिकार र न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरु,	संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारबाट विनियोजित वजेट, विकास साभेदार,	निति तथा कार्यक्रम स्वीकृत भएको ६ महिना भित्र ।

५	दंगीशरण गाउँपालिकाको योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा लैससास उत्तरदायी कार्यविधि बनाउने	दंगीशरण गा.पा.	महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण ईकाई र विषय विज्ञहरु	संघ, प्रदेश र स्थानिय सरकारबाट विनियोजित वार्षिक बजेट, विकासका साभेदार,	निति तथा कार्यक्रम स्विकृत भएको ६ महिना भित्र ।
६	सार्वजनिक सुनुवाई (Public Audit) नियमितरूप रुपमा गर्ने	दंगीशरण गा.पा.	सबै वडा कार्यालयहरु, विषयगत शाखाहरु र गाउँपालिका	स्थानिय सरकार,	प्रत्येक आ.व. को ३ पटक
७	लक्षित समुदायको गुनासो सुन्नकालागि गुनासो सुन्ने संयन्त्रको निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने	दंगीशरण गा.पा.	महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण ईकाई	दंगीशरण गा.पा.	तत्कालै
८	लैससासको दृष्कोणबाट लेखाजोखा/परिक्षण गरि, कमजोर पक्षहरुको सुधारको लागि लैससास मूलप्रवाहीकरण कार्य योजना बनाउने	दंगीशरण गा.पा.	महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण ईकाई, योजना शाखा, समाजिक विकास शाखा,	वार्षिक बजेट तथा सहयोगी निकायको बजेट	३-६ महिना भित्र
९	लैससास सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धी कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने	दंगीशरण गा.पा.	महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण ईकाई, मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघसंस्था तथा विषय विज्ञहरु	वार्षिक बजेट तथा सहयोगी निकायको बजेट	निरन्तर
१०	लैङ्गिक समानता र भेदभाव रहित व्यवहारको लागि शुन्य सहनशिलताको	दंगीशरण गा.पा.	महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण ईकाई र	वार्षिक बजेट तथा सहयोगी निकायको बजेट	निरन्तर

	कार्यक्रम बनाउने र कार्यान्वयन गर्ने		सामाजिक विकास शाखा		
११	लैङ्गिक हिंसा, घरेलु हिंसा, अन्धविश्वास, छुवाछुत, कुरिति, लगायतका गलत परम्परागत हानिकारक सामाजिक मुल्य, मान्यता र व्यवहारका विषयमा लक्षित वर्ग जनप्रतिनिधि, स्थानीय संघ सस्था लाई अभिमुखीकरण गर्ने	दंगीशरण गा.पा .	महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण ईकाई, मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघसंस्था तथा विषय विज्ञहरु	संघ, प्रदेश र स्थानिय सरकारबाट विनियोजित वार्षिक बजेट, विकासका साभेदार,	निति तथा कार्यक्रम स्विकृत भएको ६ महिना भित्र ।
१२	लैङ्गिक हिंसा अन्त गर्न बनेका विद्यमान कानुन र व्यवस्थाहरु वारे प्रचार प्रसार तथा सचेतीकरण गर्ने	दंगीशरण गा.पा.	महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण ईकाई, मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघसंस्था तथा विषय विज्ञहरु	संघ, प्रदेश र स्थानिय सरकारबाट विनियोजित वार्षिक बजेट, विकासका साभेदार,	निरन्तर

१२. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीतिको कार्यान्वयनको लागि समितिको व्यवस्था

यस नीतिमा भएका प्रावधानलाई स्थानीय तहमा कार्यान्वयन तथा अनुगमन गर्ने कार्यका साथै संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले निर्दिष्ट गरेका नीति राष्ट्रिय समावेशी नीति र महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक मन्त्रालयले निर्दिष्ट गरेको राष्ट्रिय लैङ्गिक समानता नीति साथै प्रदेशस्तरको मन्त्रालयबाट गरेका निर्देशन अनुरूप लैससास मूलप्रवाहिकरणका कार्यहरु प्रभावकारीरूपमा कार्यान्वयन गर्न देहायका समिती र उप-समितीहरुको व्यवस्था गरेको छ ।

क) यस दंगीशरण गाँउपालिका स्तरमा देहाय बमोजिमको लैंगिक तथा सासाजिक समावेशीकरण नीति कार्यान्वयन समिति रहने छ ।

क) गाँउपालिका उपाध्यक्ष	संयोजक
ख) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
ग) प्रमुख सामाजिक विकास शाखा	सदस्य
घ) संयोजक, सामाजिक विकास समिति	सदस्य
ङ) सामुदायीक संघ सस्था मध्येवाट	सदस्य (५ जना सम्म)
च) महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक विषय हेर्ने अधिकृत	सदस्य सचिव

समितिको आकार : समितीको पदाधिकारीहरु ७ देखि १३ जना सम्म राख्न सक्नेछ ।

ख) प्रत्येक वडा स्तरमा देहाय बमोजिमको लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण उपसमिती गठन गर्न सक्नेछ । सो उपसमिती मार्फत लैससास सम्बन्धि सबै किसिमका कार्यक्रमहरुको समुदाय स्तरसम्म पुर्‍याईने सुनिश्चितता गर्ने छ ।

क) वडा अध्यक्ष	संयोजक
ख) वडा सदस्यहरु (महिला र महिला दलित सहित)	३ जना सदस्य
ग) वडा सचिव	सदस्य सचिव
घ) अतिथि:	
संस्थाबाट आवश्यकता अनुसार	२ जना
महिला, बालबालिक तथा जेष्ठ नागरिक विषय हेन शाखा प्रमुख	१ जना

➤ लैससास समन्वय समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

क) दंगीशरण गाँउपालिकाको ऐन, कानुन, नीति, आवाधिक योजना, विषयगत योजना, पार्श्वचित्र र अरु प्रकाशित हुने सबै प्रकारका दस्तावेजमा लैससासको विषयवस्तुको समावेश गरी मुलप्रवाहिकरण गर्न प्राविधिक सहयोग गर्ने,

- ख) दंगीशरण गाँउपालिका को योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा लैससासका समस्या समाधान हुने गरी उत्तरदायी बनाउन प्राविधिक सहयोग गर्ने,
- ग) दंगीशरण गाँउपालिकाको खण्डकृत तथ्याकको व्यवस्था गर्न र समयानुकूल अद्यावधिक गर्न प्राविधिक सहयोग गर्ने,
- घ) दंगीशरण गाँउपालिकाका महिला, बालबालिका लगायत वन्चितीकरणमा परेका समुदायको खण्डकृत तथ्याक संकलन एवं विश्लेषण गरी समस्याको पहिचान गर्न सहयोग गर्ने,
- ङ) दंगीशरण गाँउपालिकाको योजना तथा कार्यक्रमहरूको तर्जुमा गर्दा महिला र विपन्न वर्गका समुदाय र व्यक्तिहरूका विकासका कार्यक्रमहरू समावेश, पहुँच र फाइदा वितरणमा सुनिश्चितता ल्याउन नेतृत्वदायी भूमिका निभाउने,
- च) दंगीशरण गाँउपालिकाको लैङ्गिक तथा सामाजिक समोशीकरण नीति अनुरूप लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यविधि तयार गरि कार्यान्वयन गर्ने गराउने,
- छ) दंगीशरण गाँउपालिकाको नीति कार्यान्वयन गर्न आफ्नो जिम्मेवारी वहन गर्ने र अन्य निकाय तथा कार्यालय संग कार्यगत समन्वय कायम गर्ने ,
- ज) दंगीशरण गाँउपालिकाको नीति कार्यान्वयन सम्बन्धी अनुगमन तथा मुल्यांकन गर्ने गराउने, सार्वजनिक सुनवाई, सामाजिक लेखाजोखा र लैससास लेखाजोखा गर्न नेतृत्वदायी भूमिका निभाउने,
- झ) दंगीशरण गाँउपालिकाको आवधिक, वार्षिक, योजना तर्जुमा कार्यान्वयन बजेट बाँडफाट खर्चको लेखाजोखा, अनुगमन तथा मुल्यांकन प्रणाली सामाजिक समावेशीकरणमैत्री भए नभएको विश्लेषण गर्ने र सामाजिक समोवेशीकरण उत्तरदायी बनाउन नियमितरूपमा सम्बन्धित गाँउपालिकालाई सुझाव दिने,
- ञ) दंगीशरण गाँउपालिकाको लैससास सम्बन्धि क्षमता अभिवृद्धि योजना तयार गरी लैससास क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गर्ने र गराउने,
- ट) दंगीशरण गाँउपालिकाको लैससास मूलप्रवाहीकरण र यस नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि सरोकारवाला र अधिकारमुखी संसंस्थाहरू संग समन्वय र सहकार्य गर्ने र गराउने,
- थ) दंगीशरण गाँउपालिकाको लैससास नीति कार्यान्वयन गर्नेक्रममा आउन सक्ने सम्भावित जोखीमहरूको समाधान गर्न आवश्यक व्यवस्था गर्ने,
- त) यी माथि उल्लेखित कार्यहरू गर्न कार्य योजना र बजेट सहित योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने र गराउने ।

लैससास समन्वय उप-समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुने छ ।

- क) दंगीशरण गाँउपालिकाको लैससास समन्वय समितिले गरेका कार्यहरू जस्तै दंगीशरण गाँउपालिकाको ऐन, कानून, नीति, आवाधिक योजना, विषयगत योजना, पार्श्वचित्र र अरु प्रकाशित हुने सबै प्रकारका दस्तावेज स्थानीय तहका समुदायहरू र नागरिक समाजसंग छलफल गरी लैससास सम्बन्धि विषयवस्तुहरूको समावेश गर्न समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने,

- ख) दंगीशरण गाँउपालिकाको योजना तथा बजेट तर्जुमा प्रकृत्यामा समुदायका विपन्न वर्ग र महिलाहरूलाई सहभागी गराउन नागरिक समाज संग समन्वय र सहकार्य गर्ने,
- ग) दंगीशरण गाँउपालिका वडा तहको खण्डिकृत तथ्याकको व्यवस्था गर्न र समयानुकुल अद्यावधिक गर्न प्राविधिक सहयोग गर्ने,
- घ) दंगीशरण गाँउपालिका वडास्तरमा योजना कार्यान्वयनमा प्रभावकारिता ल्याई महिला र विपन्न वर्गहरूको सूचना, श्रोत र साधनमा पहुच बढाई फाइदाको समानुपातिक वितरणमा सुनिश्चितता गर्न नेतृत्वदायी भुमिका निभाउने,
- ग) दंगीशरण गाँउपालिकाको नीति कार्यान्वयन गर्न आफ्नो जिम्मेवारी वहन गर्ने र अन्य वडास्तरका निकाय तथा कार्यालय, सरोकारवाला र अधिकारमुखी सघ, संस्थाहरूसंग समन्वय र सहकार्य गर्ने,
- ङ) दंगीशरण गाँउपालिका, वडास्तरमा योजनाको कार्यान्वयनमा प्रभापकारिता ल्याउन सहभागितात्मक अनुगमन तथा मुल्यांकन गर्ने गराउने, सामाजिक लेखाजोखा गर्ने, सार्वजनिक सुनवाई गराउने र लैससास लेखाजोखा गर्ने आदि,
- च) दंगीशरण गाँउपालिका वडा भित्रका महिला, बालबालिका लगायत वन्चितीकरणमा परेका समुदायको खण्डिकृत तथ्यांक संकलन एवं विश्लेषण गर्ने र समस्याको पहिचान गर्न सहयोगको साथै सो समस्या समाधानका लागि योजनाको माग गर्न वकालत गर्ने,
- छ) दंगीशरण गाँउपालिका वडास्तरमा लैससास सम्बन्धि क्षमता अभिवृद्धि योजना तयार गरी लैससास क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गर्ने र गराउने,
- झ) यस नीति कार्यान्वयन गर्नेक्रममा आउन सक्ने सम्भावित जोखीमहरूको समाधान गर्न आवश्यक व्यवस्था गर्ने,
- त) यी माथि उल्लेखित कार्यहरु गर्न कार्य योजना र बजेट सहित योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने र गराउने ।

पालिका स्तरीय समितिको बैठक सामान्यतया प्रत्येक चौमासीकरूपमा बस्ने छ । वडा स्तरिय समितिको बैठक प्रत्येक ६ महिनाको एक पटक बस्ने छ । आवश्यकता अनुसार समितिको बैठक जुनसुकैवेला पनि बस्न सक्ने छ ।

१३. नीतिको पुनरावलोकन तथा सुधार:

यस नीतिको कार्यान्वयनको प्रभावकारीता, उपयुक्तता र उपादेयताको मुल्यांकन गरी नीतिमा समसामयीक पुनरावलोकन तथा परिमार्जन एवं सुधार हरेक तीन वर्षमा गरिने छ ।

१४ खारेजी तथा बचाउ

यस नीतिमा उल्लिखित कुराहरु प्रचलित कानुनसंग वाँझिएमा वा वाँझिएको हद सम्म सम्बन्धीत कानुन बमोजिम नै हुने छ ।

